

З АНГЛІЙСЬКИХ НАРОДНИХ БАЛАД ПІЗНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

МЕРІ ЕМБРІ ("Mary Ambree")

Як вої безстрашні, в пекельний момент
Відважно пішли брати приступом Гент,
Вели їх солдати – чи двоє, чи три,
Та першою рушила Мері Ембрі.

Як мужній Джон Мейджор убитим упав,
Що був їй і любим, і палко кохав,
Убитим найбільш підло був – і в журі
Помститись дала клятву Мері Ембрі.

І одяг вона добира шкіряний,
Звисяжна в уборі – як личить він їй,
В сорочці тонкій на тугому шнурі –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

Шолом надіває для битви вона,
Меча бойового на бік припина,
О діво-красо, рукавичку бери –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

Бере у правицю меча і щита;
Сама в обладунку, до бою літа;
Пред очі її стали сотня і три:
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

«Солдати, – сказала, – звисяжні мої,
Я ваш капітан, вас вестиму в бої:
До битви вестиму о скрутній порі». –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

І кожного вигуки чути бійця:
«Тобі обладунок такий до лица,
Серця наші й зброю навіки бери –
Де знайдеться діва, як Мері Ембрі?!»

Вітала безстрашних знаменами фан,
Звучали і флейта, і ще барабан,
І сурми до бою вже чути у грі –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

«Перш ніж оберу кращих з ваших колон,
Кого не лякають ні смерть, ні полон,
Я вам присягаю: за волю умри!» –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

Солдатів вела діва небоязка,
І тричі її поріділи війська;

Вона сім годин билась аж до зорі –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

І небо наповнив од пострілів дим;
Лежать вороги – кулі випали всім;
За одного безліч вбива в тій порі –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

І як зіпсував зброю зрадник-стрілець,
І порох її підмочив нанівець –
Нанесла мечем здрайці рани аж три –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

Та інший запроданець, покруч нечиста,
Примусив її відступити од міста;
Війська діва ставить у замку дворі –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

Ворожі її оточили війська –
Та діва до себе їх не підпуска;
Наказ є: фортеці пробити старі –
Хіба не сміливиця Мері Ембрі?

Бере у правицю меча і щита,
На стіну безстрашно красуня зліта,
Напали на неї отамани три;
О, що за сміливиця Мері Ембрі!

«О вождю англійський, ти бранець тепер,
Нам викуп давай – бо інакше ти вмєр;
Дай швидше грошей – а інакше умри». –
Всміхнулась войовниця Мері Ембрі:

«Славетні мужі, вам не лячно жажіть,
Гадаєте: хто перед вами стоїть?» –
«Це лицар англійський, що не говори,
Ув'язнений буде о скрутній порі». –

«Не лицар англійський у битві страшній,
Мені груди стягує панцер міцний,
Не лицар англійський, що не говори,
Та дівчина проста я, Мері Ембрі». –

«Якщо тільки жінка, як стверджуєш ти,
Чом сміло до бою могла всіх вести?
Як кожна англійка в бою, наче в грі –
То нас переможуть, о Мері Ембрі!».

До Пармського князя вість линула ця –
Про діву, що билась за правду вінця;

І він посилати став щедрі дари,
Щоб з ним повінчалася Мері Ембрі.

Та панна чеснотна верта все назад:
«Себе не продам за порфіри шарлат:
Бо діва англійська – хай знають царі –
Не хвойда монарша! Я Мері Ембрі!»

І вернула потім до рідних країв,
І довго жахала іще ворогів,
І кожний англієць о бранній порі
Звитяжну оспівує Мері Ембрі.

*З англійської переклала
Ольга Смольницька*

ВД ПЕРЕКЛАДАЧКИ: Героїня – історична особа. Дати її життя невідомі, є лише 1584 р. як ознака діяльності. Мері Ембрі була англійським капітаном, брала участь у звільненні бельгійського міста Гента (бельг. Ghent, у баладі Gaunt) від іспанців у відомій війні. Є версія, що ця жінка служила під псевдонімом. У баладі вона описана як англійська Жанна д'Арк³.

Історія зберегла й інші можливі прототипи Мері Ембрі. Зокрема, це факти про молодих леді, комендантових дружин, які у відсутність чоловіків витримували ворожу облогу фортець. Зокрема, це Джоанна Пелем (1375–1404), дружина коменданта Джона Пелема (1350–1429). 1399 р. Джон Пелем приєднався до військ Генріха Боллінгброка (майбутнього Генріха IV), а Джоанна витримала облогу Ричарда II (конфлікт між Ричардом і Генріхом відображений у Шекспіровій трагедії «Ричард II»). Але більше Мері Ембрі нагадує інша жінка, теж Мері: ця леді була дружиною сера Джона Бенкса (1589–1644), генерального судді та прокурора Карла I. Леді Мері (1598–1661) керувала чоловіковим замком та обороняла свої маєтки від парламентської облоги під час Громадянської війни, від 1643 до 1646 рр. 1646 р., за два місяці знесилені голодом, леді Мері та її люди здалися. Є легенда про привид безголової жінки на замкових руїнах, хоч саму леді Мері не стратили.

Отже, Мері Ембрі – і реальна постать, і водночас архетипний образ діви-войовниці.

У баладі прізвище героїні наголошене на останній склад – напевно, для рими. Можливо, так вимовляли і франкомовні бельгійці.

³ Докладніше: Смольницька О. О. До питань українського перекладознавства: можливі прототипи історичної героїні Мері Ембрі в однойменній англійській народній баладі / О. О. Смольницька // Наука і вища освіта : тези доповідей XXVI Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених (Запоріжжя, 15 лист. 2017 р.). – Запоріжжя : КПУ, 2017. – С. 227.